

**”NÅR MAN I MANGE ÅR IKKE HAR
RAKT HÅNDEN OP I TIMEN, ER DET SOM
FORBINDELSEN MELLE M ARM OG HJERNE
ER FORSVUNDET...”**

(Elev, 9.kl., AU)

En række praksisorienterede nedslag fra et udviklingsprojekt med fokus på forpligtende fællesskaber, systematisk værdisafklaring og transferværdi.

CENTER FOR UNGDOMSSTUDIER 2021

1. INTRO

På Agerskov Ungdomsskole(AU) fylder gymnastik en del. Der er gymnastik fire gange om ugen, og for at få en god connection med eleverne indleder oplægsholderen med følgende spørgsmål: Hvor mange af jer kan lave en baglæns salto? Absolut ingen reaktion! Efter et par opfordringer er der to ud af 150 elever, der rækker hånden op! ”Ikke imponerende, når man tænker på de træner minimum fire gange om ugen”, tænker oplægsholderen, der i øvrigt ikke ved noget som helst om gymnastik, herunder hvor svært det reelt er at lave en baglæns salto.

I en pause fortæller en idrætslærer, at der reelt er min. 40 elever, der kan lave en baglæns salto. Efter pausen indleder oplægsholderen med at spørge ind til hvorfor, at eleverne ikke bare rakte hånden op, da det ret enkle og konkrete ”salto-spørgsmål” blev stillet. Og en elev i 9.kl rækker hånden og siger ”...Jeg tror at det handler om at når man i mange år ikke har rakt hånden op i timen, er det som om at forbindelsen mellem arm og hjerne er forsvundet...”.

Det statement blev reelt dagsordensættende for udviklingsprojektet, fordi det i udgangspunkt indkapsler en tendens i ungdomskulturen, hvor man over tid – og reelt allerede på mellemtrinet – som følge af angst for at lave pinlige fejl, i nogen grad aflærer evnen til at række hænde op i klassen, vennegruppen, livet osv. Og når man endelig rækker hånden op, sker det ofte i sammenhænge, hvor man 100% sikker på svaret, mens det ofte er meget sværere at bede om hjælp, når livet trykker én på maven - eller at byde ind med ideer, der bryder med mainstream.

AU arbejder med afsæt i tænkningen omkring et udvidet mulighedsrum, og projektet kom – med afsæt i ovenstående oplevelse og refleksioner - i høj grad til, at handle om hvordan man i hverdagen med afsæt i konkret viden om eleverne, intentionalitet og systematik, kan etablere et ”udvidet mulighedsrum”, som er med til at optimere på deres oplevelse af, at være elev på AU, men som også gør at eleverne selv formår at skabe udvidede mulighedsrum i de livsfaser, som de træder ind i efter deres ophold på AU.

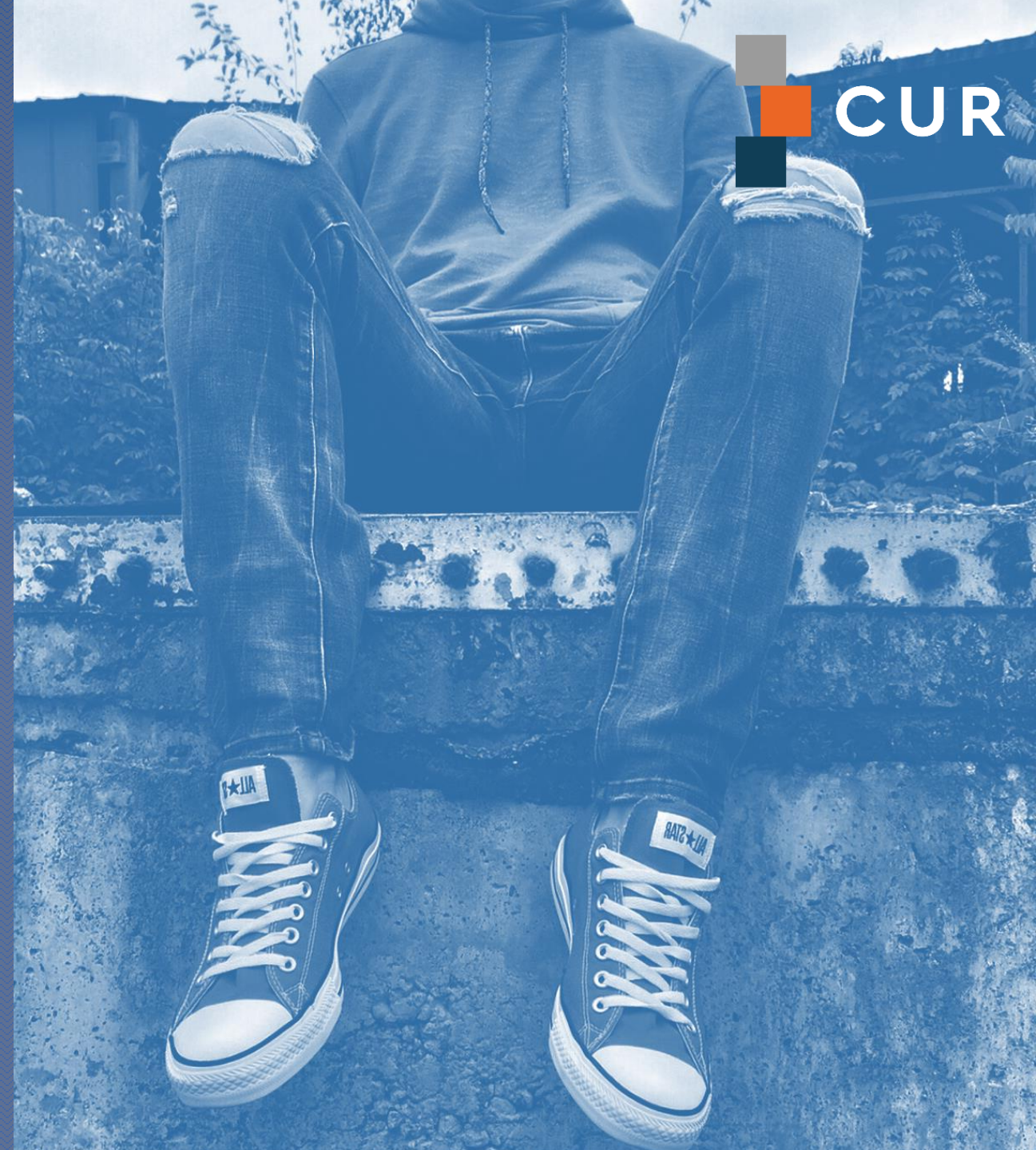
I det følgende vil der kort blive introduceret til:

- Baggrunden for projektet, samt de konkrete målsætninger
- De grundlæggende elementer i projektet
- Nogle få erfaringsbaserede overvejelser omkring en mulig implementering.

I forsøget på at operationalisere rapporten er der indføjet nogle få ”Til overvejelse” i rapporten – og håbet er, at du som læser oplever, at spørgsmålene kan give anledning til refleksion i forhold til den efterskole-kontekst du er en af!

Frederiksberg, august 2021

Søren Østergaard
Center for Ungdomsstudier

2. BAGGRUND FOR PROJEKTET

Rammerne omkring ungdomslivet ændrer sig markant i disse år. Specielt skiftet fra "tilstedeværelse til tiltidværelse" har stor betydning i forhold til, hvad eleverne har med i bagagen, når de møder ind på efterskolen:

- Et mindretal af eleverne vil forud for efterskoleopholdet have kontinuerlige erfaringer med "vigtige" samtaler med såkaldt sekundære voksne. De er vokset op i en kultur, hvor de i højere grad selv er vant til at søge efter svar.
- En voksende andel af eleverne er ikke vant til at indgå i selvorganiserede aktiviteter med andre. Andelen der enten aldrig eller sjældent er sammen omkring "selvorganiserede" aktiviteter med venner, er steget fra 13% til 33 % i perioden 2012 til 2020.
- En markant stigning i antallet af unge, der angiver at være ufrivilligt ensomme
- En voksende andel af eleverne oplever ikke den socialisering, der følger med at indgå i foreningsfællesskab, herunder sproglige koder m.v.
- Individualiseringen og fokus på den "perfekte/fejlfri" præstation medfører, at stadig flere siger nej til at deltage i aktiviteter, de ikke er fortrolige med.
- En voksende andel af unge oplever, at man stadig er mindre sammen på tværs af køn (Schultz-Hansen 2012, Haugegaard & Østergaard 2020)

Det er oplagt, at denne udvikling har betydning for elevernes forventninger til efterskolen, deres relationelle færdigheder, samt deres helt konkrete adfærd på efterskolen. På AU kom det bl.a. til udtryk gennem at:

- Fællesskabsskabende aktiviteter som f.eks. fællessang er ikke så naturligt mere, og selvom man er fysisk tilstede, behøver man ikke at deltage.
- En "Gælder reglerne også for mig?"- kultur.
- Flere individuelle krav/ønsker fra såvel elever som forældre.

TIL OVERVEJELSE!

Der er nævnt en række forhold, som har betydning for hvad eleverne har med sig, når de møder ind på efterskolen.

Udover de forhold som er listet op, er der så andre ting, du tænker, der har stor betydning for, hvordan eleverne agerer på jeres skole?

Hvordan oplever du, at eleverne har ændret i de år, du har været i efterskoleverdenen? Er de fagligt dygtigere? Influencer MeToo på den måde piger og drenge er sammen?

3. MÅLSÆTNING MED PROJEKTET

I udviklingsfasen var målsætningen meget knyttet til, hvordan man som skole kunne få skolens italesatte værdier omkring potentialerne i det ”forpligtende fællesskab” til i højere grad, at influere tænkning og praksis i hverdagen på skolen, herunder hvordan man via..

- a. En vidensbaseret og intentionel organisering af skoleåret, der giver eleverne erfaringer med mange former for ”forpligtende fællesskaber”
- b. En facilitering af en systematisk erfaringsbaseret refleksion omkring det forpligtende fællesskabs potentialer - og udfordringer
- c. Et systematisk arbejde at med at få eleverne til at reflektere over en evt. transferværdi af erfaringer på én arena til andre arenaer

..kan træne elevernes evne og mod til at ”række hånden op”, så de fremadrettet ikke blot har fokus på ”bestå men også at forstå”, formår kompetent at indgå i såvel aktiviteter som relationer, samt oplever at det giver mening at forpligte sig i forhold til ”det store fællesskab”.

Eller udtrykt lidt anderledes: At de oplever at de får kompetencer , der gør at de formår at ”mase” sig ind i de udvide mulighedsrum, som de næste faser i deres liv også byder på!

TIL OVERVEJELSE!

Undersøgelser viser, at ca. 50% af eleverne i 7-9. kl. har ”modet” til, at række hånden op selvom de ikke er 100 pct. sikre på svaret!

Det er måske til at leve med i en skolesammenhæng, men det er et problem hvis man skal være 100 pct. sikker i forhold til venner, kæreste, aktiviteter – for så er der mange venner man aldrig får osv.

Er du enig i at den ”manglende evne” til at række hånden op når man er udfordret, har en god ide osv. er et generationskendetegn?

Eller har det ”altid” været en udfordring?

4. PROCES

Meget forenklet var udviklingsprocessen skruet således sammen:

4.1. ”Hvad tror vi at vi ved - og hvad ved vi egentlig?” – dataudfordret efterskoleliv

Viden om unge, samfundsmæssige rammevilkår m.v. har potentielt en indvirkning på vores intentioner som efterskole – Hvilken udvikling ønsker vi at se i elevernes liv? Kontinuerlig vidensindsamling i løbet af skoleåret giver os en indikation af, om vi lykkes med det vi gerne vil – og giver muligheden for intervention i forhold til at påvirke udviklingen i en bestemt retning.

Der er arbejdet med ”viden” på niveauer i projektet:

4.1.1. Viden om unge, ungdomskultur, forældre, sekundære voksne – meta-perspektiv

En central del af projektet har været at blive introduceret til:

- De samfundsmæssige og ungdomskulturelle rammebetingelser omkring elevernes liv, som har betydning for hvad den enkelte elev har med i ryksækken, når de lander på AU:

præstationskultur, øget ”alenehed” og ufrivillig ensomhed, færre sekundære voksne i deres liv, udpræget kønsopdelte ungdomsliv, et øget fokus på krop og sundhed, en demokratisering af udsathed, at være ”alders- ung” og vokse op med ”livsunge”.

I PRAKSIS:

Oplæg på temadage med medarbejderne, artikler m.v.

4.1.2. Konkret viden omkring eleverne på AU

Faglighed, trivsel, faciliteter, aktiviteter mv. var naturlige fokuspunkter i de målinger, der med et par måneders mellemrum, blev gennemført blandt eleverne. Herudover blev der også spurgt ind til konkrete tiltag, som faste pladser, hjemve, konkrete aktiviteter i kontaktgrupperne mv.

Surveys blev fulgt op af kvalitative data, hvor antropolog besøgte skolen mhp. interviews, observationsstudier m.v.

Tanken var hele tiden at agere dataudfordret – en proces der i nogen grad blev udfordret af Covid19, men projektet gav en indikation af potentialet i surveys, der løbende måler på elevernes oplevelse af bestemte initiativer – forstået som at det i nogen grad medvirker til at gøre op med en ”JEG-oplever”-kultur, og at man i højere grad baserer sin ageren med afsæt i tilbagemeldinger fra eleverne.

Med afsæt i begge typer af data blev der arbejdet med:

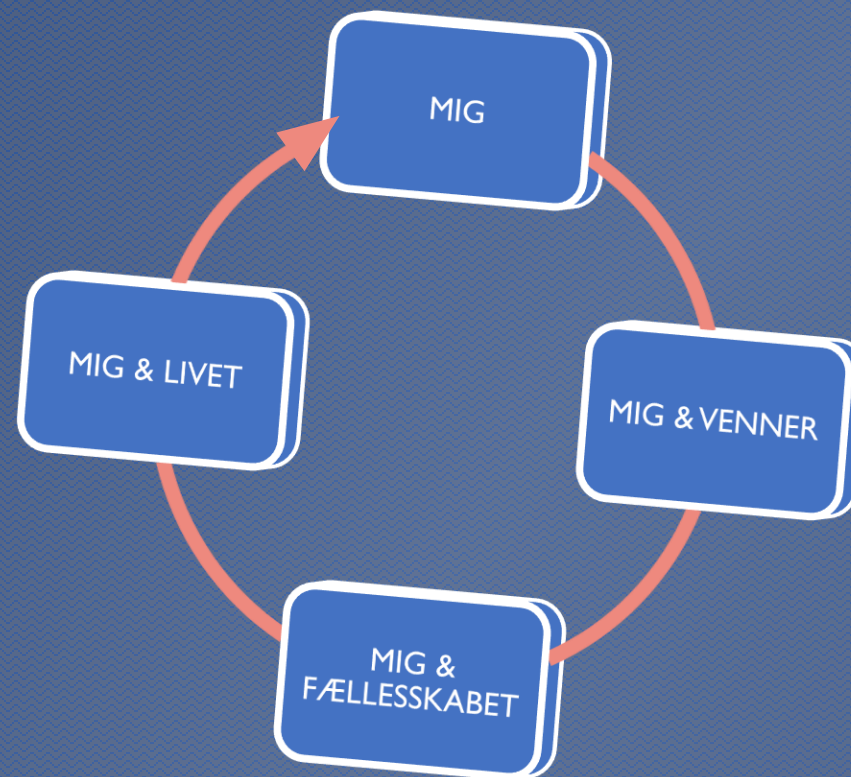
4.2 ”Vi bliver til NOGEN, når vi gør NOGET” - Udvikling af en struktur og dagligdagsorganisering, der giver eleverne intentionelle møder med forpligtigende fællesskaber, der skaber mulighed for selvoverskridelse!

Spørgsmålet var helt overordnet, hvordan man som skole kan få de mange ”rum” og aktiviteter til, at understøtte skolens projekt med at give eleverne erfaringer med at fungere i mange typer af fællesskaber – de givne, de valgte og de spontane?

Hvordan kan man f.eks. få den oplevede erfaring af, at være ny i et fællesskab koblet op på undervisningen i dansk – kan man f.eks. læse litteratur, der handler om opbrud – og dermed hjælpe eleven med at sætte ord på de følelser og processer hun/han gennemgår? Og hvordan får vi skabt en struktur, der gør at erfaringen fra august med at få det til at funke med roomien, operationaliseres når man skifter værelseskammerat i februar - og i august begynder på en ny ungdomsuddannelse?

I forsøget på at operationalisere og systematisere valgte vi at arbejde med afsæt i følgende model:

Ideen med modellen – som blev det gennemgående element igennem projektet – var at man som skole – på tværs af skolens mange rum og aktiviteter, løbende reflekterede over hvordan fx:

- Samtalerne i kontaktgruppen handler om trivsel, men også handler om hvordan min ”livsfortælling” har betydning for hvordan jeg indgår i fællesskabet?
- Aktiviteterne i valgfagene – udover de konkrete indlærte dykkerfærdigheder – f.eks. kunne medvirke til at udvikle elevernes ”verdensborger-perspektiv” i form af en samtale om hvordan vores livsstil medvirker til nedbrydning af de koralrev, vi gerne vil dykke på – eller hvordan evnen til vedholdenhed, når det gælder om at lære nye vendinger på fodboldbanen, også potentielt giver mening i klasserummet.
- Turene til Berlin og fjeldet i Norge ikke bare handler om at se Muren, spise i mørke på Unsicht-Bar og løbe ned af en piste, men også handler om at bryde grænser osv.

Tænkningen er bl.a. inspireret af Lars Hammershøi, lektor på Institut for Læring og Pædagogik” på DPU, der i sin forskning peger på at ”...man dannes ved at rejse ud i det større (selvoverskridelse) og her gør erfaringer der ændrer en, så man, når man kommer hjem, ikke er helt den samme ...” (Hammershøi 2013).

Når man ikke helt er den samme, er det fordi at opholdet på AU giver eleverne muligheder for at møde en nye kulturer, og anderledes meningsverdener, hvor man får erfaringer fra andre værdier og måder at gøre og forstå ting på.

Opholdet på AU er en mulighed for et øjeblik kan slippe algoritmefællesskabet, hvor match af baggrundsvARIABLE er omdrejningspunktet – og i stedet træde ind i garderobefællesskabet, hvor det er en fælles sag eller passion, der holder fællesskabet sammen, og hvor de normale roller og funktioner – for en tid! - bliver sat ud af spil.

AU bliver dermed både en træningsarena og et ”mod- ” eller ”kontrafaktisk rum”, som medvirker til at gøre verdenen større for eleverne. Modellen medvirker til at sikre, at man som skole hele tiden prøver at komme ”hele vejen” rundt i forhold til italesættelse af erfaringer, individuel og kollektiv refleksion, samt mulig transferværdi!

4.3 Det er de ”voksne” der modellerer niveauet i samtaler, refleksion m.v. – Efterskolelærerens rolle som proaktiv legemester og kulturbærer

Når eleverne ankommer til AU, trækker de på erfaringer fra hjem, hvor man i vid udstrækning har drøftet de ”trygge” temaer omkring middagsbordet, horisontale vennegrupper, hvor man taler om det, der ikke stigmatiserer, og fællesskaber med sekundære voksne, som primært har fokuseret på aktiviteter – og kun sjældent samtale, refleksion m.v. Ind i den kontekst får de ”de voksne” på AU en vigtig funktion, som hhv. dem der tager initiativet til samtalen, dels modellerer niveauet i samtalen.

Med afsæt i den russiske sprogforsker Bakhtin, der dels hævder at mennesker til i dialogen med hinanden, dels at det er i spændingsfeltet mellem det, vi siger, og andres reaktion, at ny mening bliver til (Bakhtin 2003), har vi arbejdet med at hvordan ”de voksne” på AU proaktivt kunne medvirke til at skabe meningsskabende rum for identifikation – og gerne rum hvor en konkret kropslig erfaring italesættes.

Det forekommer ret oplagt, at der i en periode i livet kendetegnet ved transition, er behov for arenaer, hvor der er mulighed for at finde ”mening”. At den dialog opstår, er i udpræget grad den voksnes ansvar. Det er den voksne, der skaber rammerne for dialogen omkring såvel de ”trygge” som ”akavede” spørgsmål – samt modellerer samtalen, der hvor den ikke altid naturligt opstår – sammenhæng mellem det at øve vendinger på fodboldbanen, repetere akkorder til musik og øve tyske bøjninger.

At være den der proaktivt italesætter vigtige temaer, forekommer naturligt for en del af en personalegruppe – og knapt så naturligt for andre. Fælles for alle medarbejdere gælder dog, at de alle er professionelle – og at en del af den professionalitet består i en systematisk facilitering af refleksive samtaler.

I PRAKSIS:

At samtale ikke er en ”kan” men en ”skal”-opgave, har medført at der er blevet udarbejdet samtaleoplæg til brug i kontaktgrupper, arbejdet med afsæt i samtalekort, livsfortællinger m.v.

TIL OVERVEJELSE!

Det hævdes, at de voksne på efterskolen i nogen grad har overtaget rollen som ”legemestre og kulturbærere”

Er du enig i den analyse – og i givet fald – hvilken betydning har det på den skole, hvor du er ansat?

Hvori består udfordringen i være den, der proaktivt skal facilitere refleksive rum?

4.4 INTENTIONELLE LÆRINGSLOOPS

Der sker meget i løbet af 10 måneder – eleverne får nye erfaringer og viden. Det der ikke gav mening i august giver måske mening i januar og hvad er det man reelt har med sig af erfaringer når man skifter roomie for 3.gang?

Læringsloops afspejler at vi aldrig bliver færdige med et tema, men at vi afsæt i ny viden og erfaringer, potentielt kan kvalificere vores ageren, udsagn, værdiantagelser.

4.5 UDVIKLING AF PARRALLE ÅRSHJUL

I forsøget på at etablere en intentionel systematisk omkring de mange ”rum”, aktiviteter, rejser m.v., blev der i projektet arbejdet med parallelle, synkroniserede årshjul – hvor målsætningen var, at det der foregik på én arena – f.eks. i klasserummet, potentielt medvirkede til at kvalificere andre arenaer.

Eksempel:

Stort set alle eleverne har den samme fornemmelse af opbrud, tab og nye muligheder, når man begynder på efterskolen.

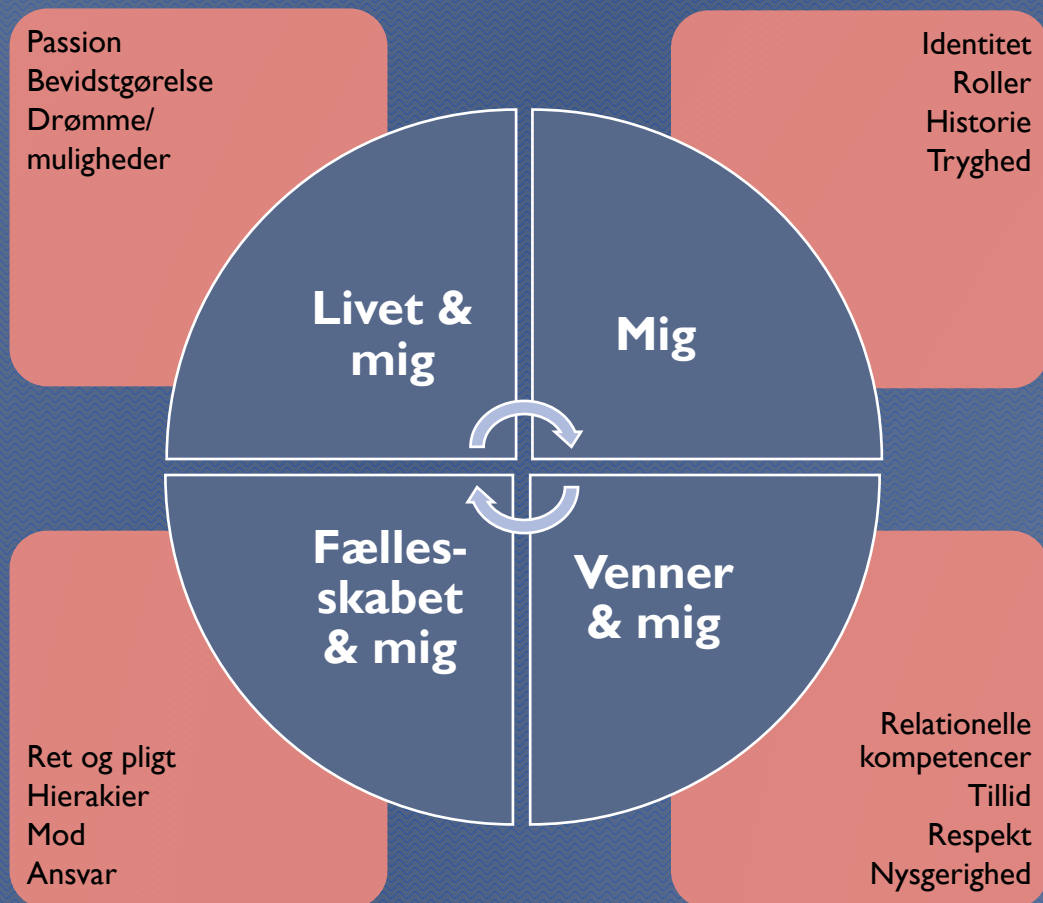
I stedet for temaet ”Det modernes gennembrud” læses der uddrag af ”Lykke-Per”, der rammer ind i der, hvor eleverne aktuelt er i deres liv, og medvirker til at give eleverne sprog for opbrud, savn osv.

Det ”sprog” søges overført til samtalen i kontaktgrupperne, hvor det er med til at kvalificere samtalen.. ”Lykke Per” flyttes dermed ud af en ”bestå-kontekst” – klasserummet – til en forstå-kontekst – hvad er der aktuelt på spil i mit liv – og erfaringen fra dialogen i kontaktgrupperne, føres ideelt set retur til klasserummet, hvor det levede liv er med til at kvalificere undervisningen i dansk.

M.a.o. etableres der læringsloops, hvor efterskolens forskellige ”rum” spiller sammen.

De forskellige årshjul tog afsæt i et overordnet ”årshjul”, som identificerede en række vigtige egenskaber, attituder og kompetencer, som AU som skole ønsker at bibringe eleverne under deres ophold: sundhed, en demokratisering af udsathed, at være ”alders- ung” og vokse op med ”livsunge”.

Der blev med afsæt i ovenstående årshjul udarbejdet årshjul for følgende ”rum”:

- Klasserummet
- Samarbejdet med forældre
- Kontaktgrupper
- Fællesaktiviteter – oplæsning, sang m.v.
- Rejser

Årshjulene indeholder konkrete aktiviteter, temaer, praksis m.v. som kan medvirke til at eleverne tilegner sig de skitserede attituder, kompetencer mv.

Det er vigtigt at understrege at årshjulene er:

- Ikke udtømmende, men skitserer de temaer og tilgange man som skole betoner
- Dynamiske, og løbende kan ændres
- Ikke tænkt som en facitliste, men som et pejlemærke!

I det følgende vil der blive præsenteret tre af disse årshjul:

1. Et ”fagligt” årshjul inkl. en konkret eksemplificering i forhold til faget ”Medborgerskab”
2. Kontaktgrupper – forventninger til hinanden, temaer mv.
3. Samarbejdet med forældre – hvordan kan forældrene blive en mere ”aktiv” medspiller i efterskoleopholdet? Hvilke funktioner har de? Osv.

”OVERORDNET”
FAGLIGT
ÅRSJUL

Tema: Globalisering demokrati, samfundsengagement, fremtid og voksenliv

Praksis: At eleven involveret i projekter med fokus på afklaring af "drømme", får mulighed for at afprøve forskellige typer af engagement m.v.

Tema: Opbrud, identitet og roller
Praksis: Introduktioner af feedback-kultur

Hvad betyder at tage ansvar for egen læring - og hvad har betydning for mine faglige præstationer?

Livet
& mig

Mig

Fællesskabet
& mig

Venner
& mig

Tema: Flertalsmisforståelser, SoMe og mig, ungdomskulturer

Praksis: Træning i gruppearbejde, CL osv.

Elevens ansvar for læringsfællesskabet - herunder træning af modet til at bidrage.

Tema: Relationer, livshistorier, konflikt

Praksis: Faste pladser og grupper og arbejdsmakker – evt. forskelligt fra fag til fag

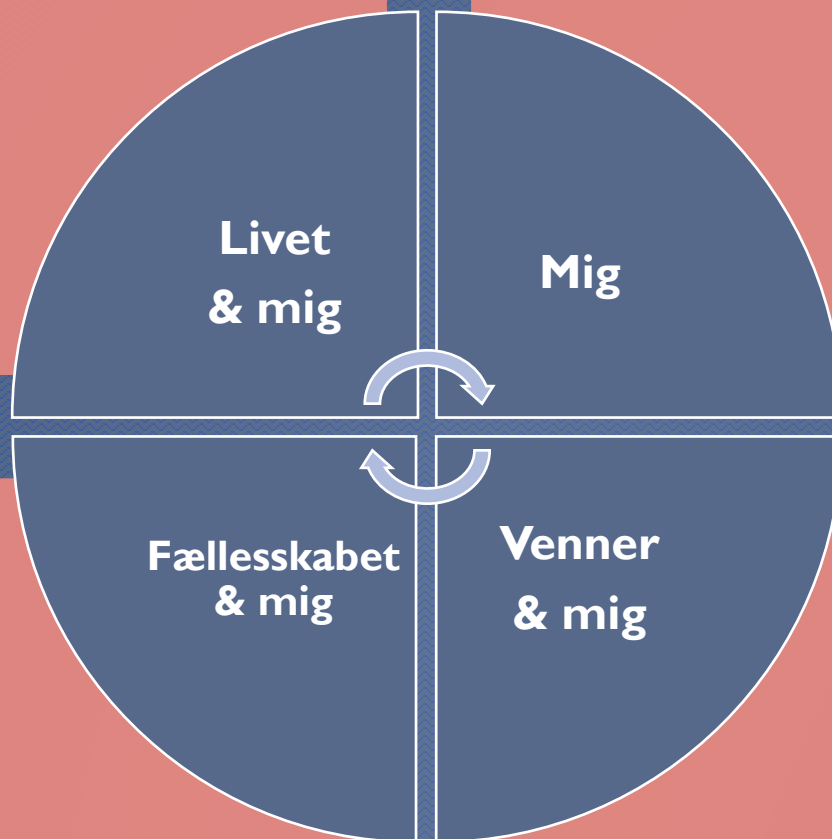
EKSEMPEL PÅ ÅRSHJUL – FAGET "MEDBORGERSKAB"

Det er oplagt, at det i nogle fag er nemmere at få pensum til at spille sammen med "årshjulet" – de "svære" fag kan f.eks. være matematik og fysik – mens det er noget lettere i forhold til fag som dansk, engelsk, samfundsfag og – som illustreret nedenfor – "Medborgerskab".

Erfaringen fra projektet er, at det vigtige er at gøre det som fremtræder meningsfyldt – og ikke at presse en bestemt skabelon nedover et fag.

7 En bæredygtig fremtid
8 Globale trends

1 Roller i grupper
2 Demokrati – den enkeltes mulighed for at øve indflydelse

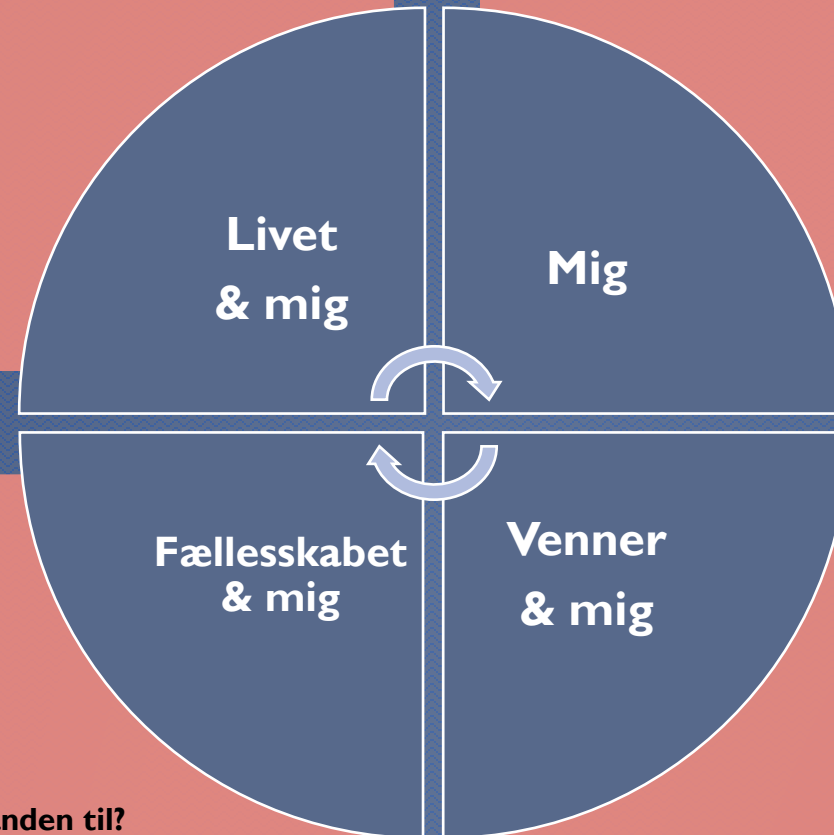
5 Livsstil og forbrug
6 SoMe – hvad gør det ved os?

3 Etik, moral og dilemmaer
4 Den nye udsathed

ÅRSJUL FOR KONTAKTGRUPPER

**Hvordan oplever jeg at have fået
et udvidet mulighedsrum?
Hvem er jeg nu?
Hvad kan jeg bruge det til?**

**Kontaktlærer - hvad har jeg af
forventinger?
Forventningsafstemning - mål,
roller/identitet**

**Hvad kan vi bruge hinanden til?
At turde give til fællesskabet -
bevidstgørelse om egen rolle i
fællesskabet**

**Hvad kræver det at få venner? -
åbenhed, nysgerrighed osv.
Konflikthåndtering**

ÅRSJUL FOR
SAMARBEJDET
MED FORÆLDRENE

Hvor kommer vi fra - og hvad har det af betydning for mine muligheder?

Hvad gjorde vi? - forældrenes historie

Kaffemøde - hvem er VI og hvem I?

Evnen til at italesætte at modgang og mistrivsel ikke er det samme!

Livet
& mig

Mig

Fællesskabet
& mig

Venner
& mig

Hjælpe med at inspirere til:

Aktiv deltagelse

At prøve noget nyt

Selv at løse opgaver

SoMe - mor & far; jeg lever

Tag efterskolen med hjem - åben døren for venner!

Turde at spørge ind til barnets oplevelse af fællesskab - også de vanskellige spørgsmål!

5. AFSLUTTENDE NOTER

Der er mange rum, arenaer, aktiviteter og events på en efterskole – som alle hver for sig giver mening! Ideen med de ”parallelle årshjul” er at:

- At skabe flere synergier og læringsloops, hvor især ”erfaringer” i forbindelse med fælles aktiviteter – oplæsning, foredrag, sang, rejser, praktiske opgaver mv. - er med til at perspektivere og demokratisere læringen, fordi alle har noget at byde ind med!
- At lade flere læringsstile komme i spil
- At have fokus på potentialet i alle de ”mellemrum”, der er på en efterskole
- At etablere en fælles forståelsesramme for de ansatte – og ikke kun det pædagogiske personale!
- At sætte fokus på systematik...

For såvel elever som personale rummer modellen et stort potentiale i forhold til at udvikle et udvidet mulighedsrum i forhold til udviklingen af faglighed, trivsel m.v., men det er ikke nogen enkel model at få implementeret.

Erfaringerne fra projektet peger på:

- At man skal starte i god tid før det skoleår, hvor man ønsker at implementere modellen
- Vigtigheden af at gøre arbejdet med implementering af parallelle årshjul så funktionel som muligt – hvilket f.eks. kan betyde at man indleder med at tage afsæt i nogle få temaer: Hvordan kan vi anvende modellen i forhold til vores opstart? Hvordan kan vi få tænkt skituren mere intentionelt ind i vores arbejde med træne elevernes evne til at bryde egne grænser?
- At modellen kræver en lærergruppe som har mod på at tænke systematisk! At få skabt den kultur kan godt tage noget tid!

God arbejdslyst!

TIL OVERVEJELSE!

Hvad er dine refleksioner omkring denne måde at tænke efterskole på?

Hvordan kunne det evt. se ud hos jer?

Hvad kunne effekten potentielt blive?

Hvorfor giver det IKKE mening på jeres skole?